

At kende Berlin er at kende verden

Tekst og foto: Jens Malling

Kaos hersker tre etager nede. To skikkelser står ved vinduet og betragter den vilde tumult. Dramatiske scener udspiller sig på Rosa-Luxemburg-Platz – der på dette tidspunkt stadig hed Bülowplatz – og tilstødende gader. Berlins socialdemokratiske politimester har sat ordensmagten ind mod de talrige kommunister, som trods forbuddet mod at demonstrere. Det er 1. maj 1929 og heftige gadekampe raser. Den 31-årige digter og dramatiker Bertolt Brecht er på besøg i venen Fritz Sternbergs lejlighed, og de to mænd har godt udsyn. Så åbner politiet ild mod de ubevæbnede demonstranter.

»Da Brecht hørte skuddene og så, at mennesker blev ramt, blev han så hvid i ansigtet, som jeg aldrig før i mit liv har set det. Jeg tror, at det ikke mindst var denne oplevelse, der drev ham stærkere mod kommunisterne,« skrev venen senere om dagen.

Til besøg i Berlin, der tilfældigvis kommer forbi, giver en lille messingplade ved opgangen til Zolastraße 1A besked: Det var her Sternberg boede. Stedet ligger lige bag det populære teater Volksbühne, der ofte opfører stykker af Bertolt Brecht.

Spredt ud over Berlin ligger flere mindesmærker, der har med den berømte dramatiker at gøre – blandt andet museer, statuer og hans eget skuespilhus Berliner Ensemble. Desuden er en plads opkaldt efter ham. Brecht har fundet sit sidste hvilested på en kirkegård midt i byen ved siden af sin hustru og danske elskerinde. Ingen anden forfatter fra det tyvende århundrede præger bybilledet i den tyske hovedstad som ham.

Den unge digter ankom til metropolen ved Spree første gang i 1920. Med sig i bagagen fra provinsielle Augsburg havde han allerede et par spæde litterære erfaringer. Nu ville han lave sig et navn i hovedstaden.

Sixpence og permanent cigar

Det Berlin, Brecht ankom til, var en broget verden, der var ved at koge over med den eks-

plusive cocktail af brølende tyvere, hyperinflation og generelt kaos efter Tysklands nederlag i Første Verdenskrig. Der blev hvilet om revolution bagerst i knejperne; ofte kom det til voldsomme sammenstød mellem kommunister og nazister. Dengang som nu virkede byen som en magnet for kunstnere og kosmopolitter, forfattere og filmfolk. Alverdens bohemer var tiltrukket af energien og den kosmopolitiske atmosfære.

Brecht forhandler kontrakter med forlag og teatre, tager rundt til receptioner og middagsselskaber, møder instruktører og skuespillere. Han lærer forfatterne Heinrich Mann, Elias Canetti, Alfred Döblin, Walter Benjamin og Kurt Tucholsky at kende og frekventerer beværtninger som Romanisches Cafe: et legendarisk bohemested, som indfanger og definerer tidsånden. Fra terrassen var der udsigt til travlheden og trafikken, som snoede sig rundt om den endnu intakte Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche. Delvist genopbygget efter Anden Verdenskrig og med meget af den oprindelige arkitektur tilbage er kirken i dag et af Berlins vigtigste vartegn.

Bomber ødelagde området i 1943, så der i dag ikke er meget af stemningen fra Brechts tid tilbage.

Kronet med Mercedes-logo på toppen rager det 21-etagers høje Europa-Center op dér, hvor cafeen tidligere lå. Har man alligevel brug for en forfriskning, ligger der en almindelig

irsk pub i kælderens, komplet med Guinness-udskænkning og karakteristiske mørkebrune imiterede træpaneler.

De første år af Brechts liv i Berlin tilbragte han meget tid i den vestlige del af byen i nærheden af Kurfürstendamm. I dag er det et af byens vigtigste indkøbsstrøg, hvor kreditkort lyner, udstillingsvinduer lokker til forbrug, og det vrirler med turister.

Dengang boede Brecht på adresserne Altheimer Strasse 4 i Steglitz og Spichernstrasse 16 i Wilmersdorf. På grund af ødelæggelserne under Anden Verdenskrig og brutal vesttysk byplanlægning i 1960'erne og 1970'erne er der dog ikke meget at komme efter for den, der prøver at følge i dramatikerens fodspor i disse gader. I stedet suser bilerne forbi i fem baner hen over Ernst-Reuter-Platz.

Efter blot få års ophold i hovedstaden kan Brecht tælles blandt de mest prominente repræsentanter for Berlins moderne storbylitteratur. Han sætter sig selv i scene som teaterrevolutionær og repræsentant for en ny generation af forfattere. Karakteristisk sixpence og permanent cigar i munden er med til ikonisere digteren. Berlinerne genkender ham allerede på silhuetten, når han kommer gående i modlyset fra en gadelygte.

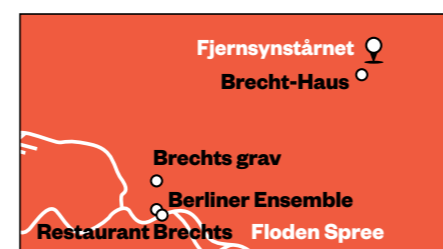
Byboernes særlige reaktionsmønstre

Indtryk fra Weimarrepublikkens epicenter går igen i talrige digte fra hans hånd.

»Und Berlin war Sodom und Gomorrha« hedder det i en strofe. Linjen rammer ned i mylderet af berlinere med et dybfølt ønske om at glemme traumat fra Første Verdenskrig. Det er nemt at forestille sig, at den smyger

fortsættes side 24 ... →

Brechts Berlin i få ord

Berliner Ensemble

Brechts univers bliver vakt til live på scenen i hans berømte teater. I februar opføres blandt andet 'Laser og Pjalter' og 'Mutter Courage og hendes børn' Bertolt-Brecht-Platz 1

Brecht-Haus

Hjemvendt fra eksil bosatte Brecht sig i Berlin Mitte. Hans hus er nu lavet til museum, hvor der er guidede ture *Chausseestraße 125, lfbrecht.de*

Brechts grav

Brecht er stedt til hvile ved siden af sit hus på Dorotheenstädtischer Friedhof, flankeret af sin hustru, Helene Weigel, og sin danske elskerinde, Ruth Berlau. Kirkegården vrirler med gravsteder for tyske kulturpersonligheder: G.W.F. Hegel, Herbert Marcuse, Heinrich Mann m.fl. *Chausseestraße 126*

Restaurant Brechts

Smag forfatterens livretter som hans østrigske hustru lavede dem: wiener-schnitzel, tafelspitz og kaiserschmarrn *Schiffbauerdamm 6/7*

Grønland glemmer du aldrig!

REJSETILBUD

Klassikeren: Den Gyldne Trekant

3 SKØNNE BYER

Med kystskib blandt hvaler og isbjerge
Den fantastiske Indlandsis
Diskobugtens perle, Ilulissat

Afrejse juni–aug. 2014
11 dage
greenland-travel.dk/1140

FRA 22.495,-

Drømmerejse i Diskobugten

DISKOBUGTEN I MIDNATSSOL

Isfjeldenes by, Ilulissat
Hyggelige bygder og byer
Eqi, den kælvende bræ

Afrejse juni-juli 2014
12 dage
greenland-travel.dk/1141

FRA 22.495,-

Trekkingeventyr i Østgrønland

VANDRING LANGS SERMILIK FJORDEN OG DEN SMUKKE AMMASSALIK Ø

Sjældne og kostbare minder i en af verdens smukkeste vildmarker!

Afrejse juli 2014
11 dage
greenland-travel.dk/1142

FRA 23.475,-

Indlandsis & isbjerge i midnatssol

UNESCO ISFJORDEN

Diskobugtens hjerte, Ilulissat
Den venedige indlandsis
Vælg selv udflygter

Afrejse juli 2014
8 dage
greenland-travel.dk/7031

FRA 13.795,-

Vind rejsegavekort på 5.000 kr.

Tilmeld dig på Greenland-travel.dk/nyhedsbrev

► Læs mere og book på greenland-travel.dk eller ring 33 13 10 11

I forfatterens ordspor Berlin

Øverst: Brecht stod op tidligt om morgenen, satte sig i denne stol og begyndte at skrive. Nederst: Brechts grav på Dorotheenstädtischer Friedhof i Berlin Mitte. Han er omgivet af talrige andre tyske kulturpersonligheder.

Øverst: Teatersalen i Berliner Ensemble fra 1892. Nederst: Foyeren i Berliner Ensemble, teatret Brecht stod i spidsen for, efter han vendte hjem fra eksil efter krigen.

→ ... fortsat fra side 22

sig mellem excesser af travlhed, hedonisme, forlystelsesyge og eskapisme. Præget af den intense technoscene, det uendelige nattelev, på en bred vifte af euforiserende substanser og hvor folk ofte opholder sig flere dage i træk på klubberne, når nutidens Berlin ikke sjældent lignende stadier af løssluppenhed. Brechts forbindelse med Berlin beskriver vennen Walter Benjamin sådan her:

»Ufølsomhed over for byens dekor forbundet med yderst finfølelse for byboernes særlige reaktionsmønstre.«

I sin kunst almengjorde Brecht netop berlinerfaringerne for at blotlægge de økonomiske og samfundsmæssige mekanismer, der definerer livet på en mere og mere urbaniseret klode. At kende Berlin var for Brecht at kende verden. Et udsagn, der også giver mening i dag, hvor folk fortsat ankommer alle steder fra, sætter deres præg på byen og bidrager til det enorme udbud af kultur. Tiltrukket af forholdsvis lave leveomkostninger og dermed en vis frihed mødes hele verden i Berlin.

I takt med at Brechts succes når et foreløbigt højdepunkt med stykket *Laser og Pjalter* i 1928 radikaliserer han sin samfundskritik. Ifølge den franske filosof og Brecht-beundrer Alain Badiou står det dramatikeren endnu mere klart, at »teatret må ændre sig, at det må blive noget andet end det betragtede borgerskabs selvføjning«.

Når man sniger sig ind i Brechts eget teater, Berliner Ensemble, i 2014, får det hele derfor

et skær af ironi: I den forventningsfulde summen af stemmer, for *Mutter Courage og hendes børn* ruller over scenen, synes det at være om ikke en fejring af Berlins bedre borgerskab så en fest for repræsentanter for en mondæn kulturelite, der skåler på en underholdende aften og klinker med sektglassene. Chikke og teaterinteresserede konverserer de hinanden i små grupper.

Inde i salen står det forgyldte interiør, balkonernes krummelurer og det kirsebærrøde plys i kras modsætning til den kendte dramatikers politiserede æstetik. Salen fører med det samme publikum tilbage til kejsertiden. Brecht kan have været fascineret af kontrasten mellem denne svundne epoke og det, der foregår på scenen: skuespil med det formål at skabe et nyt samfund.

For Brecht er det ikke nok kun at lade den kamp foregå på Theater am Schiffbauerdamm, som skuespilhuset hed dengang.

Kunst rettet mod arbejdernes behov

Efter den chokerende oplevelse af begivenhederne på Rosa-Luxemburg-Platz set fra Sternbergs vindue bliver Brechts tilgang mere praktisk og aktivistisk.

I begyndelsen af 1930'erne involverer han sig i kulturorganisationer i den berlinske arbejderbevægelse. Her lytter han til kritik fra politisk engagerede arbejdere og forsøger at tilpasse sin produktion til deres behov. Møder og demonstrationer finder sted til lyden af digterens politiske sange.

Så snart teaterstykker kommer fra hans

hånd, bliver de opført på skoler og i forsamlingshuse. På denne tid skriver han også flittigt om gadekampene mellem kommunister og nazister. Han beskæftiger sig med, hvad der er den rigtige politiske taktik for kommunisterne i det tiltagende kaos efter verdenskrigen i 1929.

Krisen rækker sin tentakler op mod tidsrummet 2008-2014 og videre. Den sætter sit præg på Berlin nu, hvor unge spaniere og grækere ankommer til byen i stort tal – på flugt fra de desperate tilstande i deres hjemlande. Man møder dem tit på anarkistbarer i Friedrichshain, med en Sternburg-øl i hånden, hvor de står og taler deres modersmål.

Omkring dem rydder ordensmagten besatte huse, og entreprenører opfører det ene luksudomicil efter det andet i en udvikling, hvor de politiske fronter hele tiden synes at blive trukket en anelse skarpere op. Voldsom gentrificering overgår Berlin disse år. De dybt sociale konsekvenser for mindrebemidlede har potentiale til at gøre den politiske situation lige så usikker som på Brechts tid.

Restaurant ved floden

Når klapsalverne aftager, og gæsterne styrer mod udgangen efter en dramatisk aften i Berliner Ensemble, er der kun få meter ned til floden Spree og restaurant »Brecht«. En bestemt ret er det særlig velvalgt at tage afsked hen over efter at have lært digteren at kende i den tyske hovedstad: Kaiserschmarrn – Brechts livret og en østrigsk specialitet, som det kan betale sig at bede tjeneren om en por-

tion af: tykke strimler af pandekagedej overhældt med lun vaniljesovs.

ibureauet@information.dk

Jens Malling er journalist og skriver for danske dagblade. Han er født i 1980 og har boet i Berlin siden 2009

Bertolt Brecht (1898-1956)

- Bertolt Brecht blev født i Augsburg og boede i Berlin i to omgange: 1924-1933 og 1948-1956
- Han har skrevet tusindvis af digte, men er også kendt for sine teaterstykker, der i dag bliver opsat på Berliner Ensemble
- På flugt fra nazisterne skrev han stykket 'Mutter Courage og Hendes Børn' i Danmark og Sverige i 1938-1939. Det er blandt andet ment som en advarsel til de skandinaviske lande om at indgå samarbejde med Hitlertyskland
- Fra 'Laser og Pjalter' stammer det berømte citat: 'Hvad er et bankrøveri mod det at åbne en bank?'
- Brecht slog fast, at det er uholdbart at levere kunst til borgerlige institutioner, medmindre denne kunst virker forandrende på institutionens funktioner
- Efter Brechts død fik samarbejds-partneren Ruth Berlau forbud mod at komme i Berliner Ensemble, som nu blev drevet af Brechts enke Helene Weigel

Kulturrejser til Skt. Petersborg

OPLEV DEN RUSSISKE KULTURHOVEDSTAD

Vi oplever Vinterpaladset og Eremitagens samlinger af enestående verdenskunst. Vi går på opdagelse i zarernes sommerpaladser og de omkringliggende pragtparker. Vi sejler langs kanalerne, hvor adelspalæerne ligger side om side. Vi beundrer løgkuplede kirker med strålende ikoner. Til sidst går vi om bag facaden i baggårdene sammen med lokale journalister – en oplevelse, der ikke indgår i almindelige turistrejser til Rusland.

PROGRAM

- dag 1:** Aftensgudstjeneste og velkomstmiddag
- dag 2:** Hovedstrøget Nevskij Prospekt, Kejserinde Dagmars grav og Blodskatedralen
- dag 3:** Vinterpaladset med Eremitagen
- dag 4:** Udflugt til Katharinas sommerslot med ravkammeret
- dag 5:** Dostojevskijs Skt. Petersborg
- dag 6:** Skt. Petersborg bag facaden og eksklusiv musikaften på Det Danske Kulturinstitut
- dag 7:** Fritid og hjemrejse

Fra kr. 9.995,-

Hvad indgår i prisen: Fly t/r, 6 eller 7 dages program, ophold på 3-, 4- eller 5-stjernet hotel i centrum, adgang til alle seværdigheder, ekspertrejsleder, alle drikkepenge, halvpension.

Afgange i 2014:

- 12/3 med Rikke Helms
- 26/3 med Per Dalgaard
- 16/4 med Per Dalgaard (Påskeferien)
- 16/4 med Thomas Køhler (Russisk-ortodoks påske i Skt. Petersborg og Novgorod)
- 26/4 med Mogens Wenzel Andreasen (musik)
- 30/4 med Per Dalgaard
- 5/5 med Andreas Trier Mørch (arkitektur)
- 7/5 med Jon Kyst (1. klasse)
- 13/5 med Preben Ulstrup (Kejserinde Dagmar)
- 15/5 med Christian Gottlieb (Bededag)
- 28/5 med Anastasia Lomagina (Kr. Himmelfart)
- 5/6 med Per Dalgaard (Hvide nætter)
- 19/6 med Rikke Helms (1. klasse)
- 16/7 med Rikke Helms
- 6/8 med Per Dalgaard
- 20/8 med Anastasia Lomagina
- 24/9 med Rikke Helms
- 2/10 med Rikke Helms (1. klasse)
- 2/10 med Per Dalgaard
- 14/10 med Per Dalgaard (Efterårsferien)

MARIINSKIJ-TEATRET

Et kapitel for sig er nationalscenen Mariinskij, der tidligere var kendt som Kirov. Oplev på det gamle, kejserlige teater og på den moderne Nye Scene bl.a. Spader Dame, Eugen Onegin, Balanchines Juveler, Anna Karenina, En Skærsommernatsdrøm, Tosca, Rigoletto og Carmen. Læs hele musikprogrammet på Akademisk Rejsbureau's hjemmeside.

REJS PÅ 1. KLASSE

Som noget nyt gennemfører vi tre gange i 2014 en kulturrejse til Skt. Petersborg på 1. klasse. Her flyver vi business class, bor på det femstjernede Hotel Kempinski og spiser alle måltider på de bedste gourmet-restauranter i Skt. Petersborg. Pris fra 18.995 kr. for seks dages kulturprogram.

REJSELEDER RIKKE HELMS er cand.mag. i russisk og tidl. direktør på Det Danske Kulturinstitut i Skt. Petersborg.

REJSELEDER PER DALGAARD er ph.d. i russisk og tidligere korrespondent i Rusland og Information.

REJSELEDER CHRISTIAN GOTTLIEB er dr. theol., specialist i russisk ortodoksi og HM Dronningens Håndbibliotekar.

REJSELEDER JON KYST er ph.d. i russisk, universitetslærer og tolk for regeringen og kongehuset.

REJSELEDER THOMAS KØHLER er cand.mag. i russisk og en vidende og omsorgsfuld rejseleder med lune.

Information og tilmelding
www.akademiskrejsebureau.dk
Telefon: 33 32 32 65

akademisk
rejsebureau

Tænk på din ferie ...